

УДК 347.9

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2025/1.129-7>

Марина МЕЛЯНЧУК, магістр

ORCID ID: 0009-0005-0017-3213

e-mail: marynamarynamel@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: НОВЕЛИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Розвідка присвячена малодослідженим аспектам цифровізації цивільного судочинства, зокрема забезпеченню можливості виконання судових рішень через підсистему Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи "Електронний суд", статусу електронних довіреностей і вимогам, що до них ставляться в межах судового процесу, а також ризикам використання штучного інтелекту в цивільному процесі. Проаналізовано термінологічне розмежування понять "цифровізація" та "діджиталізація" у контексті судочинства, відсутність нормативної визначеності та єдиного підходу в доктрині щодо зазначених понять. Стаття спрямована на розвиток наукових досліджень у цій сфері та підвищення правової обізнаності фахівців.

Методи. У процесі підготовки статті застосовано діалектичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-структурний та інші методи наукового пізнання, які сприяли всебічному дослідженню окремих аспектів цифровізації цивільного судочинства.

Результати. Проведене дослідження підтвердило, що цифровізація є стратегічним напрямом реформування судової системи України, зумовленим як глобальними тенденціями розвитку інформаційних технологій, так і національними викликами, спричиненими пандемією COVID-19 і повномасштабною війною. Запропоновано підхід до розмежування понять "цифровізація" та "діджиталізація", акцентовано увагу на необхідності усунення термінологічних прогалин законодавства. Дослідження засвідчило, що, незважаючи на позитивні кроки на шляху до поліпшення ситуації з виконанням судових рішень, міжнародний досвід лишається актуальним для запозичення. Проаналізовано судову практику щодо довіреностей, сформованих через підсистему Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи "Електронний суд", а також виокремлено ризики, які виникають навколо ідей із впровадженням штучного інтелекту у сферу правосуддя.

Висновки. Цифровізація судової системи є неминучою, але потребує комплексного підходу. Важливо усунути нормативні прогалини щодо визначення понять "цифровізація" та "діджиталізація", чітко регламентувати статус електронних довіреностей, а також розробити правові механізми інтеграції штучного інтелекту, не порушуючи фундаментальні принципи судочинства.

Ключові слова: цифровізація, штучний інтелект, діджиталізація, виконання судових рішень, електронні довіреності, судова система, правосуддя.

Вступ

Актуальність дослідження. Світ не стоїть на місці: XXI століття асоціюється з активним розвитком і застосуванням інформаційних технологій у всіх сферах життя суспільства, у тому числі в судочинстві. Справжніми каталізаторами на цьому шляху стали останні події у світовій історії – пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення росії, які перевели питання доцільності впровадження цифрових технологій із площини "зручності" в площину необхідності збереження життя та здоров'я людини. Афіші новин на початку повномасштабної війни інформували, що внаслідок ракетного обстрілу Господарського суду Миколаївської області наприкінці березня одна працівниця суду загинула, а іншій ампутували ногу (Мамченко, 2022). Ворог продовжує завдавати удари донині, тому цифровізація правосуддя – це не лише про технологічну модернізацію, а стратегічний напрям реформування судової системи, викликаний глобальними загрозами.

Постановка проблеми. За даними Google Scholar, у період 2021–2025 років опубліковано 1220 наукових праць, присвячених цифровізації правосуддя. Проте більшість досліджень зосереджені на функціонуванні підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі ЄСІТС) "Електронний суд", модулі відеоконференцзв'язку тощо. Водночас існують малодосліджені аспекти, оскільки цифровізація цивільного судочинства не обмежується виключно впровадженням судових засідань у режимі відеоконференції чи електронним документообігом, а охоплює глибокі структурні зміни та перспективи. До таких аспектів належать цифровізація процесу виконання судових рішень, юридична сила електронних довіре-

ностей, а також виклики використання штучного інтелекту для цілей правосуддя.

Метою і завданням дослідження є комплексний аналіз маловивчених аспектів цифровізації цивільного правосуддя, визначення їхньої ефективності та перспективи імплементації міжнародного досвіду в українську судову систему. У межах дослідження розглядається розмежування понять "цифровізація" та "діджиталізація", аналізується запровадження нового функціоналу підсистеми ЄСІТС "Електронний суд" і визначаються їхні особливості. Значний акцент зроблено на потенціалі штучного інтелекту для автоматизації судових процесів і прогнозування судових рішень. Результати дослідження сприятимуть розвитку цифрової інфраструктури судової системи України, підвищенню ефективності здійснення правосуддя та посиленню гарантій доступу до суду, особливо в умовах воєнного стану й післявоєнної відбудови.

Об'єктом дослідження є процес цифровізації цивільного судочинства, що охоплює правове регулювання, технологічні аспекти та практичні виклики впровадження цифрових інструментів у діяльність судової системи України.

Методи

У процесі підготовки статті застосовано діалектичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-структурний та інші методи наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив визначити закономірності розвитку цифровізації цивільного правосуддя, виявити ключові проблеми та перспективи впровадження цифрових технологій у судочинство, а також дослідити взаємозв'язок між поняттями "цифровізація" та "діджиталізація". Порівняльно-правовий метод використано

© Мелянчук Марина, 2025

для аналізу застосування штучного інтелекту при здійсненні правосуддя в зарубіжних країнах, що дозволило виокремити позитивний досвід іноземних правових систем. Формально-логічний метод застосовано для дослідження положень чинного законодавства, що регулюють цифровізацію цивільного судочинства, зокрема щодо використання електронних довіреностей, функціонування окремих модулів ЄСІТС. Системно-структурний метод дозволив розглянути ЄСІТС як комплексну цифрову структуру, що складається з окремих модулів, а також проаналізувати взаємозв'язок між упровадженням цифрових технологій і загальними процесами цифрової трансформації судової влади.

Результати

Співвідношення понять "цифровізація" та "діджиталізація" у правовому дискурсі. Поняття "цифровізація" та його варіації стали невід'ємною частиною суспільного життя, знайшовши застосування у різних сферах, зокрема в судочинстві. Аналіз наукових досліджень і законодавчих актів свідчить, що в правовій площині найчастіше вживаються терміни "діджиталізація" та "цифровізація", які використовують по-різному: від повного розрізнення до ототожнення. До прикладу, професор Д. Манько пропонує концептуальне розмежування зазначених понять. Позицію науковця щодо співвідношення понять можна узагальнити таким чином, що цифровізація є процесом зміни форми існування інформації, який виявляється або в переведенні аналогових даних у цифровий формат, або в первинному створенні інформації у цифровому вигляді. Діджиталізація, у свою чергу, включає ширший спектр явищ: процеси, технології та їхні результати, пов'язані із застосуванням цифрових технологій, зокрема модернізацію програмного забезпечення, онлайн-сервісів і цифрових платформ, які сприяють такій трансформації (Манько, 2024, с. 57).

Натомість існує альтернативний підхід, згідно з яким терміни "цифровізація" та "діджиталізація" вважаються синонімами. Така позиція ґрунтується на тому, що термін "digitalization" в англійській мові перекладається як "цифровізація", чим нівелюється необхідність їх розмежування (Скопенко, Євсєєва-Северина, & Кириченко, 2023, с. 6). Однак такий підхід видається спрощеним, оскільки не враховує змістового наповнення цих категорій у контексті правових трансформацій.

Якщо звернутися до чинного законодавства, то варто зазначити, що термін "діджиталізація" здебільшого використовується в актах органів виконавчої влади, зокрема в розпорядженні Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2025 року № 131-р "Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік" (Про затвердження плану..., 2025). Однак визначення цього поняття в зазначеному документі не міститься.

У законодавчій площині частіше зустрічається термін "цифровізація", який має нормативне закріплення, наприклад у Законі України "Про Національну програму інформатизації" від 01.12.2022 № 2807-ІХ (Про національну програму..., 2022). У цьому нормативному акті цифровізація визначається як процес упровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя. Аналіз цієї дефініції свідчить про його надмірну загальність, що унеможливорює його екстраполяцію на сферу цивільного процесуального законодавства через відсутність урахування специфіки судового процесу. Вочевидь законодавець обрав стратегію точкового нормативного регулювання окремих елементів цифро-

візації правосуддя, зокрема визначив поняття "Електронний кабінет" в ч. 5 ст. 14 Цивільного процесуального кодексу України (далі ЦПК України), тоді як поняття "цифровізація" лишив у таємниці (Цивільний процесуальний кодекс України, 2004). Однак і така позиція має право на існування, оскільки ЦПК України має іншу мету – регламентувати порядок реалізації права на справедливий судовий захист, а не ставити крапку в доктринальних дискусіях.

Цікаво, що Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду у своїх рішеннях фактично не використовує термін "цифровізація". Водночас інформаційний пошук за запитом "діджиталізація" дозволив виявити лише один процесуальний акт – окрему думку судді В. І. Крата від 05.10.2022: "Безперечно, інтенсивна діджиталізація суспільства, пандемія коронавірусу COVID-19, повномасштабна збройна агресія проти України російської федерації та введення воєнного стану на всій території України, хоча б з точки зору найвищої соціальної цінності життя та здоров'я людини, спонукають до сприяння в забезпеченні плюралізму способів взаємодії між судами та учасниками судового процесу" (Окрема думка..., 2022).

На рівні законодавства Європейського Союзу (далі ЄС) також відсутнє визначення терміна "діджиталізація". Однак у нормативних актах ЄС цей термін широко використовується в контексті цифрової трансформації економіки, суспільства та державного управління. Наприклад, Цифровий компас 2030 (2030 Digital Compass, 2021) – стратегічний документ, що окреслює цифрові цілі Європейського Союзу до 2030 року, – застосовує поняття "digital transformation" (з англ. "цифрова трансформація"), яке включає цифровізацію бізнесу, державного управління та суспільства (2030 Digital..., 2021). Такий ключовий акт, як Акт про цифрові ринки (Digital Markets Act, DMA), регулюючи цифрове середовище, не містить чіткого визначення терміна "діджиталізація", хоча оперує поняттями цифрових платформ, цифрової економіки тощо (Regulation (EU)..., 2022).

Отже, у національному правовому полі спостерігається невизначеність щодо розмежування і застосування понять "цифровізація" та "діджиталізація", яка не усувається навіть завдяки діяльності найвищого суду в системі судоустрою України. Видається доцільним на законодавчому рівні розмежувати поняття "цифровізація" та "діджиталізація" в контексті судочинства, що сприятиме принципу юридичної визначеності. Ми пропонуємо такі дефініції аналізованих понять: *цифровізація цивільного судочинства* – це процес упровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій у судову систему, спрямований на автоматизацію процесуальної діяльності та електронний обіг інформації; *діджиталізація цивільного судочинства* – комплексна трансформація судової системи шляхом упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що охоплює модернізацію програмного забезпечення, розвиток онлайн-сервісів, інтеграцію цифрових платформ та автоматизацію процесуальних дій.

Виконавчі документи в "Електронному суді" як новела цифровізації судочинства. Виконання судового рішення є завершальною стадією судового провадження та невід'ємним складником права на судовий захист. Конституція України (ст. 129) закріплює обов'язковість судових рішень і відповідальність держави за їх виконання у визначеному порядку (Конституція..., 1996). Європейський суд з прав людини в низці рішень

наголошував, що виконання судового акта є невід'ємною частиною судового розгляду в розумінні статті 6 Конвенції. Зокрема, у справі "Горнсбі проти Греєсе" (Case of Hornsby v. Greese, 1997) (п. 40) Суд підтвердив, що невиконання рішення про стягнення заборгованості, зокрема аліментів, є порушенням права на справедливий суд (Case of Hornsby..., 1997). Крім того, Конституційний Суд України у рішенні від 15 травня 2019 р. № 2-р(II)/2019, посилаючись на практику ЄСПЛ, підкреслив, що визначене статтею 6 Конвенції право на суд було б ілюзорним, якби правова система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судове рішення не виконувалося на шкоду одній зі сторін; саме на державу покладено позитивний обов'язок створити систему виконання судових рішень, яка була б ефективною як у теорії, так і на практиці, і гарантувала б їх виконання без неналежних затримок; ефективний доступ до суду включає право на те, щоб рішення суду було виконане без невиконаних затримок; держава та її органи відповідальні за повне та своєчасне виконання судових рішень, які постановлені проти них (п. 43 рішення у справі "Шмалько проти України", заява № 60750/00; п. 84 рішення у справі "Валерій Фуклев проти України", заява № 6318/03; п. 64 рішення у справі "Apostol v. Georgia", заява № 30779/04; п. 46, 51, 54 рішення у справі "Юрій Миколайович Іванов проти України", заява № 40450/04) (Рішення Конституційного Суду України, 2019).

Проте в Україні існує серйозна криза ефективності виконання судових рішень. За різними оцінками, у разі ухвалення судового рішення про стягнення певної суми на користь кредитора фактичний рівень виконання становить лише близько 3 % (Михалюк, 2023). Це означає, що з кожних 100 грн боргу реально стягується лише 3 грн. Такий стан речей підриває довіру до судової системи, оскільки невиконання судових рішень зводить нанівець сам сенс судочинства. Крім того, знижується інвестиційна привабливість країни, оскільки потенційні кредитори усвідомлюють ризики невиконання боржниками своїх зобов'язань.

Низька ефективність виконання судових рішень обумовлена комплексом чинників. Однією з основних причин є недосконалість законодавства, зокрема відсутність ефективних механізмів розшуку майна боржника, наявність численних мораторіїв на примусове виконання рішень щодо певних категорій боржників, наприклад державних підприємств, а також недостатньо регламентована відповідальність за невиконання судових рішень. Крім того, в українському суспільстві досі не сформована культура добровільного виконання судових рішень. Часто боржники використовують різні схеми уникнення відповідальності, наприклад переоформлення майна на третіх осіб або штучне банкрутство. Державна виконавча служба також стикається із серйозними труднощами: перевантаженість виконавців, відсутність належного матеріального забезпечення та технічних ресурсів, а також корупційні ризики суттєво ускладнюють процес стягнення боргів.

Вирішення проблеми потребує комплексного підходу, і Україна, на щастя, на цьому шляху. Так, у наукових статтях дуже рідко звертається увага на оновлення порядку видачі та пред'явлення судових рішень до виконання в електронній формі, що так високо оцінюється практиками. Наприклад, на виконання Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та

використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами" з 12 вересня 2023 року було запроваджено можливість надсилання сторонам електронних виконавчих документів до їхніх електронних кабінетів, а також їх пред'явлення у цифровому форматі державним або приватним виконавцям для подальшого виконання (Про внесення..., 2023; Електронні виконавчі..., 2023).

Завдяки такому нововведенню виконавці можуть значно швидше надсилати документи в межах виконавчого провадження, а сторони процесу отримуватимуть їх у своїх електронних кабінетах ЄСІТС без затримок. Очевидно, що запровадження цієї опції не лише сприятиме прискоренню роботи виконавців і забезпечить зручність для учасників процесу, а й дозволить уникнути витрат на пересилання документів поштою.

Користувачі мають можливість переглядати картку конкретного документа, ознайомлюватися з його змістом, перевіряти електронний підпис, завантажувати файл у форматі .zip разом із підписаним документом або відкривати його безпосередньо в браузері.

Безумовно, зазначені новації є вкрай позитивним явищем, проте досвід інших країн свідчить, що ефективність цифровізації залежить не лише від електронного документообігу, а й від інтеграції виконавчих служб із автоматизованими базами даних. Наприклад, у Грузії система виконання судових рішень базується на широкій цифровізації, що забезпечує виконавцям безперешкодний доступ до демографічного реєстру, реєстрів нерухомого майна, юридичних осіб і баз даних податкової інформації. Це дозволяє швидко оцінити фінансовий стан боржника й визначити його активи. Крім того, Грузія запровадила реєстр соціально незахищених осіб, і якщо боржник належить до цієї категорії, то виконавче провадження щодо нього може бути зупинене (Khujadze T., & Khujadze M., 2023).

Юридична сила електронних довіреностей, сформованих через "Електронний суд". Цифровізація судочинства сприяє спрощенню та прискоренню процесуального представництва, зокрема шляхом використання електронних довіреностей. Одним із ключових інструментів їх створення та використання є підсистема ЄСІТС "Електронний суд", яка забезпечує можливість оформлення довіреностей в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису. Ураховуючи правові вимоги до представництва в суді, виникає необхідність дослідження юридичної сили таких документів, їх відповідності до норм процесуального законодавства та судової практики.

Хоча Цивільний процесуальний кодекс України не містить норм щодо електронних довіреностей, їх використання передбачене Положенням про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженим Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21. Відповідно до пунктів 30–31 підрозділу 2 розділу III Положення, користувач ЄСІТС може уповноважити іншу особу на вчинення процесуальних дій шляхом формування електронної довіреності безпосередньо в підсистемі ЄСІТС "Електронний суд" (Положення..., 2021). При цьому законодавство не містить положень щодо реквізитів для таких довіреностей. Це призводить до того, що суди інколи відмовляють у прийнятті до уваги таких довіреностей, указуючи на відсутність певних реквізитів (напр. підпису), хоча їх неможливо додати через

алгоритми роботи системи. Зокрема, у справі № 759/21980/23 (Постанова Київського апеляційного суду, 2024) суд першої інстанції безпідставно відмовив у видачі судового наказу через відсутність реквізитів у електронній довіреності. Проте апеляційний суд зазначив, що система "Електронний суд" автоматично формує електронну довіреність відповідно до затверджених алгоритмів, і відсутність можливості внести додаткові реквізити не може бути підставою для її невизнання (Постанова..., 2024).

Ключовим критерієм правомірності електронної довіреності є дотримання порядку її формування в межах ЄСІТС. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного суду у справі № 560/10261/21 (Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 11.11.2021) зазначив, що суди мають перевіряти факт її створення через електронний кабінет довірителя, а не вимагати відповідності до формальних вимог, які прямо не встановлені законодавством (Постанова..., 2021). Водночас деякі суди займають більш консервативну позицію. Наприклад, у справі № 336/12499/23 (Ухвала Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 22.02.2024) суд відмовив у прийнятті процесуальних документів, поданих представником відповідача, через недоведеність факту реєстрації довірителя в ЄСІТС і відсутність доказів існування електронної довіреності (Ухвала..., 2024).

Окреме питання – це обсяг повноважень представника, передбачених електронною довіреністю. У Постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 09.08.2023 у справі № 285/5168/22 підкреслюється, що у випадку звернення до суду через підсистему "Електронний суд" суди мають перевіряти відповідність вчиненої представником дії до наданого представнику обсягу повноважень, визначеному в електронному дорученні (Постанова..., 2023).

Отже, судова практика, хоча й неоднозначна, але підтверджує, що електронна довіреність, сформована в системі "Електронний суд", має юридичну силу та є достатнім підтвердженням повноважень представника за дотримання вищезазначених умов. Для мінімізації негативних наслідків адвокатам та іншим представникам слід забезпечувати належне виконання технічних вимог при формуванні електронних довіреностей, зокрема перевіряти наявність електронного кабінету в ЄСІТС і правильність підписання довіреності КЕП. Проведений аналіз свідчить про необхідність додаткового врегулювання питання електронних довіреностей у процесуальному законодавстві для усунення неоднозначного підходу судів до їхньої правомірності та використання в судовому процесі.

Штучний інтелект: перспективи чи загрози?

Застосування штучного інтелекту (далі ШІ) у сфері правосуддя залишається предметом дискусій і має переважно теоретичний характер. Суддя Верховного Суду Ян Берназюк зазначив, що Верховний Суд позиціонує себе як суд високих технологій, який уже застосовує штучний інтелект, зокрема для забезпечення єдності судової практики (Берназюк, 2025). Попри цю тезу, досвіду з імплементації елементів ШІ в українську судову систему немає, чого не скажеш про практику зарубіжних країн. Наприклад, у Китаї впровадження штучного інтелекту в судову систему відбувалося поетапно. На першому етапі технології застосовувалися для впорядкування та систематизації судової інформації, що значно спростило пошук необхідних даних. Далі ШІ почав не лише збирати інформацію, а й

аналізувати її, що допомогло автоматизувати процеси первинної підготовки й оброблення матеріалів проваджень. З появою онлайн-судів можливості ШІ ще більше розширилися: системи почали аналізувати докази, порівнювати судові рішення та прогнозувати результати в подібних справах. Завершальним етапом розвитку стало створення "розумних судів", які поєднують у собі різноманітні цифрові технології – від автоматизованого збирання даних до складних алгоритмів ухвалення рішень. Станом на сьогодні в Китаї діють онлайн-суди, які спеціалізуються на справах, пов'язаних із цифровою економікою та електронною комерцією.

Окрім цього, у судах Китаю впроваджено роботизованих помічників, які можуть здійснювати пошук інформації, сканувати документи й забезпечувати електронний документообіг. Під час судових засідань системи розпізнавання мови здатні точно ідентифікувати голоси учасників процесу й автоматично фіксувати слухання в реальному часі. Досвід Китаю демонструє поступове впровадження ШІ – від базової автоматизації до складних процесів ухвалення рішень, що робить його цінним для адаптації в нашій країні (Chen, & Li, 2020; Zou, 2020).

У Латинській Америці впровадження ШІ в судочинстві також набирає обертів. Верховний федеральний суд Бразилії використовує систему "VICTOR", яка аналізує справи, що надійшли, і вирішує юрисдикційні питання. Упровадження цієї системи дозволило скоротити час первинного аналізу звернень із 30 хв до 5 сек. Вищий суд правосуддя Бразилії застосовує систему "SOKRAT", яка аналізує нові справи на основі попередньої судової практики та групує їх за схожими критеріями для спільного розгляду (Ferari, & Becker, 2020).

Отже, досвід інших країн свідчить, що перспективним напрямом є автоматизація первинного аналізу справ, що дозволить використовувати штучний інтелект для попереднього оброблення процесуальних документів і визначення юрисдикційної належності справ, зменшуючи навантаження на суддів і прискорюючи розгляд справ. ШІ може також аналізувати судову практику та прогнозувати можливі варіанти розвитку проваджень, що сприятиме однаково застосуванню законодавства. Упровадження голосових помічників та автоматичної розшифровки судових засідань підвищить швидкість підготовки судових матеріалів і забезпечить їхню точність.

Незважаючи на перелічені переваги, постає низка викликів у розрізі ризиків порушення фундаментальних принципів цивільного судочинства. Однією з головних загроз є усунення із судового процесу емоційного та морального складників. Відповідно до статті 2 ЦПК України, завданням цивільного судочинства є не лише своєчасний і неупереджений розгляд справ, а й їхнє справедливе вирішення (Цивільний процесуальний кодекс України, 2004). Штучний інтелект, навіть якщо забезпечує швидкість розгляду справи та формальну відповідність до критеріїв законності, не здатний ураховувати етичні, соціальні й моральні аспекти судового процесу. Відсутність здатності до людського співчуття та розуміння намірів сторін може призвести до ситуацій, коли алгоритмічно ухвалені рішення буде юридично правильним, але несправедливим у широкому розумінні верховенства права.

Однією з найбільш серйозних загроз є так званий "ефект чорного ящика", коли алгоритм ухвалює рішення без можливості пояснити логіку викладу. Це суперечить принципу правової визначеності, адже судовий розгляд справи передбачає обов'язковість мотивування судового

рішення, щоб учасники справи могли зрозуміти підстави його прийняття.

Наступний ризик пов'язаний з упередженістю, коли система ухвалює рішення на основі даних, що містять систематичні викривлення. Оскільки штучний інтелект функціонує на основі великих масивів даних, він може відтворювати існуючі соціальні чи правові упередження. Наприклад, якщо алгоритм функціонував у судових справах, у яких щодо певної категорії відповідачів частіше визначалось порушення договірних зобов'язань, то він може почати відтворювати цю закономірність у нових справах.

Крім того, як і будь-яке програмне забезпечення, штучний інтелект не застрахований від технічних помилок і збоїв. Оскільки такі системи працюють автоматично, то існує ризик, що подібні помилки не будуть своєчасно виявлені або виправлені.

Водночас невизначеним залишається питання відповідальності за судові рішення, ухвалені ШІ. У традиційній системі суддя несе персональну відповідальність за ухвалені рішення (хоча й, визнаємо, рідко зазнає реальних негативних наслідків), яке, до того ж, може бути переглянуте в апеляційному чи касаційному порядку. Однак у випадку використання алгоритмів постає питання: хто відповідатиме за помилкові або незаконні рішення? Чи це буде компанія-розробник алгоритму, оператор системи, який здійснює її адміністрування, чи судовий орган, що використовує цю технологію?

Цікаво, що в практиці Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду наразі відсутні рішення, у яких би фігурував термін "штучний інтелект". Водночас в ухвалі Касаційного господарського суду у складі Верховного суду у справі № 925/200/22 від 08.02.2024 зазначено, що заявник цитував визначення "добровільного зобов'язання", отримане за допомогою ChatGPT, і просив Верховний Суд підтвердити або спростувати його коректність; цим скаргник фактично поставив під сумнів судові тлумачення та остаточність судового рішення, що створює загрози для авторитету судової влади (Ухвала..., 2024).

Отже, попри потенційні переваги використання штучного інтелекту в судочинстві, його впровадження потребує глибокого аналізу та якісного нормативного врегулювання. Відсутність людського фактору в процесі ухвалення рішень може негативно вплинути на справедливість правосуддя, а відсутність прозорості та бачення інституту відповідальності за рішення, ухвалені ШІ, створює значні ризики для захисту прав. Отже, важливо забезпечити ефективні механізми контролю за діяльністю ШІ у правосудді, передбачити специфіку процедури оскарження рішень, ухвалених автоматизованими системами, тощо.

Дискусія і висновки

Цифровізація цивільного правосуддя в Україні є неминучим процесом, що відкриває значні можливості для підвищення його ефективності, проте водночас породжує низку правових та організаційних викликів. Одним із ключових питань залишається відсутність чіткого нормативного розмежування понять "цифровізація" та "діджиталізація". З огляду на це, доцільно закріпити на рівні законодавства цифровізацію як суто технічний процес переведення інформації у цифровий формат, тоді як діджиталізацію слід визначити як комплексну трансформацію правосуддя, що включає автоматизацію процесів, упровадження інноваційних технологій і зміну підходів до судової діяльності.

Важливим кроком на цьому шляху стало запровадження можливості виконання судових рішень через підсистему ЄСІТС "Електронний суд". Однак питання ефективності цього механізму залишається малодослідженим. Варто врахувати досвід зарубіжних країн, у яких упровадження цифрових рішень у сфері виконавчого провадження значно підвищило рівень довіри до судової системи.

Не менш актуальною проблемою є права невизначеність у сфері використання електронних довіреностей у судовому процесі. Відсутність чітко регламентованої процедури й вимог до таких документів призводить до неоднозначної судової практики та створює штучні бар'єри для їхнього використання.

Окремим напрямом дискусії залишається застосування штучного інтелекту у сфері правосуддя. Хоча на сьогодні ця технологія переважно перебуває на стадії теоретичних розроблень, уже зараз існують обґрунтовані побоювання щодо її впливу на фундаментальні принципи судочинства. Основними ризиками є алгоритмічна упередженість, неможливість простежити логіку ухвалення рішень і потенційне порушення принципу мотивованості судових рішень. Упровадження ШІ в судову систему має базуватися на чітких критеріях правової відповідальності, обов'язковості людського контролю тощо.

Отже, цифровізація цивільного правосуддя є невід'ємним складником судової реформи в Україні, однак її реалізація вимагає комплексного підходу. Необхідно усунути нормативні прогалини, забезпечити чіткість правового регулювання окремих елементів ЄСІТС, а також обережно підходити до інтеграції штучного інтелекту в судові процеси. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення правових механізмів, які дозволять гармонійно поєднати технологічні інновації зі збереженням основоположних принципів правосуддя.

Список використаних джерел

- Берназюк, Я. (2025). Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув. *Supreme Observer*. <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spiivratsi-u-rotsi-shcho-minuv>
- Верховна Рада України. (1996). Конституція України (Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Верховна Рада України. (2004). Цивільний процесуальний кодекс України (Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV). <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15>
- Верховна Рада України. (2022). Про Національну програму інформатизації. Закон України від 01.12.2022 № 51. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20>
- Верховна Рада України. (2023). Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами. Закон України від 29.06.2023 № 81. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20>
- Вища рада правосуддя. (2021). Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21>
- Електронні виконавчі документи тепер можна подати через електронний суд. (2025). Міністерство юстиції. <https://minjust.gov.ua/news/ministry/elektronni-vikonavchi-dokumenty-teper-mojna-podaty-cherez-elektronniy-sud>
- Кабінет Міністрів України. (2025). Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2025 рік. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.02.2025 № 131-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2025-p>
- Мамченко, Н. (2022). Ракетний удар по приміщенню Господарського суду: одна з працівниць апарату загинула, іншій довелося ампутувати ногу, ще одну досі не знайшли. *Судово-юридична газета*. <https://sud.ua/ru/news/publication/233590-raketniy-udar-po-primishchennyu-gospodarskogo-sudu-odna-z-pratsivnits-aparatu-zaginula-inshiy-dovelosya-amputuvati-nogu-sche-odnu-dosi-ne-znayshli>

Манько, Д. Г. (2024). Цифровізація та цифрове середовище: щодо співвідношення понять. *Цифровий розвиток України: проблеми та перспективи* (Одеса, 22 березня 2024 р., с. 57). Міжнародний гуманітарний університет, Фенікс. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/91274484-f67f-416b-bebe542d51d328ab/content>

Михалюк, С. (2023). Україна має критично низький рівень ефективності виконання судових рішень. *Юридична газета*. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/okremi-pitannya-efektivnosti-vikonannya-sudovih-rishen.html>

Окрема думка судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 05.10.2022 у справі № 127/22271/20. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106815514>

Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду від 11.11.2021 у справі № 560/10261/21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101009628>

Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 09.08.2023 у справі № 285/5168/22. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845796>

Постанова Київського апеляційного суду у справі № 759/21980/23. (2024). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120267397>

Скопенко, Н. С., Євсєєва-Северина, І. В., & Кириченко, О. М. (2023). Діджиталізація бізнесу як запорука зростання конкурентоспроможності та успішного розвитку компаній в динамічному середовищі господарювання. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, 29(1), 44–56. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e4cd18d7-e4cc-491c-b4cd-6bfe30dd464d/content>

Рішення Європейського суду з прав людини від 19.03.1997 у справі "Горнсбі проти Греції" (Case of Hornsby v. Greece). (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#Text

Рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019 у справі № 3-368/2018 (5259/18). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>

Ухвала Шевченківського районного суду м. Запоріжжя від 22.02.2024 у справі № 336/12499/23. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117462031>

2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. (2021). https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-digital-compass-/2030_en.pdf

Chen, B. M., & Li, Z. (2020). How will technology change the face of Chinese Justice? *Columbia Journal of Asian Law*, 34. <https://journals.library.columbia.edu/index.php/cjal/article/view/7484>

Ferari, I., & Becker, D. (2020). Artificial Intelligence and the Supreme Court of Brazil – Beauty or a Beast? *SIFOC Website*. <https://sifocc.org/app/uploads/2020/06/Victor-Beauty-or-the-Beast.pdf>

Khujadze, T., & Khujadze, M. (2023). The organizational structure of the enforcement system in Georgia: (In terms of a mixed system of enforcement and protection of basic rights of persons participating in the enforcement proceedings). *Law and World*, 9(27), 180–204. <https://doi.org/10.36475/9.3.10>

Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act) (Text with EEA relevance). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1925>

Zou. (2020). 'Smart Courts' in China and the Future of Personal Injury Litigation. *Journal of Personal Injury Law*, June 2020. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3552895

References

2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. (2021). https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-digital-compass/2030_en.pdf

Bernaziuk, Y. (2025). Artificial Intelligence and the Justice System of Ukraine: Results of Cooperation in the Past Year. *Supreme Observer* [in Ukrainian]. <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt/-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-shcho-mynuv>

Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). *On approval of the Government's priority action plan for 2025*. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 02/18/2025 No. 131-p [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2025-p>

Chen, B. M., & Li, Z. (2020). How will technology change the face of Chinese Justice? *Columbia Journal of Asian Law*, 34. <https://journals.library.columbia.edu/index.php/cjal/article/view/7484>

Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated 15.05.2019 in case No. 3-368/2018 (5259/18) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>

Decision of the European Court of Human Rights of 19.03.1997 in the case of Hornsby v. Greece. (1997) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#Text

Decision of the Shevchenkivskiy District Court of Zaporizhia dated 02/22/2024 in case No. 336/12499/23 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117462031>

Dissenting opinion of a judge of the Civil Court of Cassation within the Supreme Court dated 05.10.2022 in case No. 127/22271/20 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106815514> (date of application: 04.03.2025).

Electronic enforcement documents can now be submitted through the electronic court. (2025). Ministry of Justice. <https://minjust.gov.ua/news/ministry/elektronni-vikonavchi-dokumenti-teper-mojna-podat-cherez-elektronniy-sud>

Ferari, I., & Becker, D. (2020). Artificial Intelligence and the Supreme Court of Brazil – Beauty or a Beast? *SIFOC Website*. <https://sifocc.org/app/uploads/2020/06/Victor-Beauty-or-the-Beast.pdf>

High Council of Justice. (2021). *On approval of the Regulation on the procedure for the functioning of individual subsystems of the Unified Judicial Information and Telecommunications System*. Decision of the High Council of Justice dated 08/17/2021 No. 1845/0/15-21 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21>

Khujadze, T., & Khujadze, M. (2023). The organizational structure of the enforcement system in Georgia: (In terms of a mixed system of enforcement and protection of basic rights of persons participating in the enforcement proceedings). *Law and World*, 9(27), 180–204. <https://doi.org/10.36475/9.3.10>

Mamchenko, N. (2022). Rocket strike on the premises of the Commercial Court: one of the employees of the office died, another had to have her leg amputated, another has not yet been found. *Judicial and Legal Newspaper* [in Ukrainian]. <https://sud.ua/ru/news/publication/233590-raketniy-udar-po-primischennyu-gospodarskogo-sudu-odna-z-pratsivnits-aparatu-zaginula-inshiy-dovolosya-amputuvati-nogu-sche-odnu-dosi-ne-znayshli>

Manko, D. G. (2024). Digitalization and the digital environment: on the relationship of concepts. *Digital development of Ukraine: problems and prospects* (Odessa, March 22, 2024, p. 57). International Humanitarian University, Phoenix [in Ukrainian]. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/91274484-f67f-416b-bebe542d51d328ab/content>

Mykhalyuk, S. (2023). Ukraine has a critically low level of efficiency in the execution of court decisions. *Yurydychna Gazeta* [in Ukrainian]. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/okremi-pitannya-efektivnosti-vikonannya-sudovih-rishen.html>

Regulation (EU) 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act) (Text with EEA relevance). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1925>

Resolution of the Administrative Court of Cassation of the Supreme Court of 11.11.2021 in case No. 560/10261/21 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101009628>

Resolution of the Civil Court of Cassation of the Supreme Court of 09.08.2023 in case No. 285/5168/22 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845796>

Resolution of the Kyiv Court of Appeal in case No. 759/21980/23 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120267397> (accessed 10.03.2025).

Skopenko, N. S., Yevseeva-Severina, I. V., & Kyrychenko, O. M. (2023). Digitalization of business as a guarantee of increasing competitiveness and successful development of companies in a dynamic business environment. *Scientific works of the National University of Food Technologies*, 29(1), 44–56 [in Ukrainian]. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e4cd18d7-e4cc-491c-b4cd-6bfe30dd464d/content>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). Constitution of Ukraine (Law of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254x/96-BP) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2004). Civil Procedure Code of Ukraine (Law of Ukraine dated 18.03.2004 No. 1618-IV) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). On the National Informatization Program (Law of Ukraine dated 01.12.2022 No. 51) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Mandatory Registration and Use of Electronic Cabinets in the Unified Judicial Information and Telecommunications System or Its Separate Subsystem (Module) Providing Document Exchange*. Law of Ukraine dated 29.06.2023 No. 81 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20>

Zou. (2020). 'Smart Courts' in China and the Future of Personal Injury Litigation. *Journal of Personal Injury Law*, June 2020. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3552895

Отримано редакцією журналу / Received: 14.03.25
Прорецензовано / Revised: 10.04.25
Схвалено до друку / Accepted: 29.04.25

Maryna MELIANCHUK, Master's Student
ORCID ID: 0009-0005-0017-3213
e-mail: marynamaryname1@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DIGITALIZATION OF CIVIL PROCEEDINGS: NOVELTIES AND PROSPECTS

B a c k g r o u n d . *The study focuses on the little-studied aspects of digitalization of civil proceedings, in particular, ensuring the possibility of enforcing court decisions through the "Electronic Court" subsystem of the Unified Judicial Information and Telecommunication System (hereinafter – UJITS), the status of electronic powers of attorney and the requirements to them in the course of court proceedings, as well as the risks of using artificial intelligence in civil proceedings. The author analyses the terminological distinction between the concepts of "digitalization" and its variations in the context of judicial proceedings and draws attention to the lack of regulatory certainty and a unified approach in the doctrine regarding these concepts. The article aims at developing scientific research in this area and raising legal awareness of specialists.*

M e t h o d s . *In the course of preparation of the article, the author used dialectical, comparative legal, formal and logical, systemic and structural, and other methods of scientific knowledge, which contributed to a comprehensive study of certain aspects of the digitalization of civil proceedings.*

R e s u l t s . *The study has confirmed that digitalization is a strategic direction for reforming the judicial system of Ukraine, driven by both global trends in the development of information technology and national challenges caused by the COVID-19 pandemic and full-scale war. The author proposes an approach to distinguishing between the concepts of "digitalization" and its variations and focuses on the need to eliminate terminological gaps in legislation. The study shows that despite positive steps towards improving the situation with the enforcement of court decisions, international experience remains relevant for borrowing. The author analyses the case law on powers of attorney formed through the "Electronic Court" subsystem and identifies the risks arising from the idea of introducing artificial intelligence into the field of justice.*

C o n c l u s i o n s . *Digitalization of the judicial system is inevitable but requires a comprehensive approach. It is important to eliminate regulatory gaps, clearly regulate the status of electronic powers of attorney, and develop legal mechanisms for integrating artificial intelligence without violating the fundamental principles of justice.*

K e y w o r d s : *digitalization, artificial intelligence, enforcement of court decisions, electronic powers of attorney, judicial system, justice.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.